

تطبیق توزیع استانی جمعیت کشور بر اساس محدوده فعلی (سال ۱۳۷۵)

طه نوراللهی^(۱)

درآمد

مطالعه حاضر درخصوص جمعیت محدوده فعلی (سال ۱۳۷۵) استانهای کشور با استفاده از نتایج سرشماریهای جمعیتی انجام شده است. دستیابی به چگونگی توزیع جمعیت در استانهای کشور و نیز روند تغییرات آن در آینده، مستلزم بررسی و نگرش عمیق به تغییر و تحولات آن در زمانهای نسبتاً طولانی گذشته است. اطلاعات جمعیتی استانهای کشور در چهارچوب محدوده‌های مختلف جغرافیایی از سال ۱۳۳۵ موجود است که از نتایج سرشماریهای جمعیتی حاصل شده است. ولی مشکل عمده‌ای که در این زمینه بروز می‌کند، تغییرات ایجاد شده در تقسیمات جغرافیایی کشور است که در فاصله سرشماریها و در سطوح تقسیمات استان، شهرستان، بخش و دهستان رخ می‌دهد. به تبع این تغییرات ارقام جمعیتی استانها و دیگر سطوح تقسیمات جغرافیایی کشور که از سرشماریها به دست آمده‌اند، از قابلیت تطبیق تقسیماتی کمتری برخوردار گردیده‌اند. به عنوان مثال، در سرشماری سال ۱۳۳۵، تعداد استانهای کشور بالغ بر ۱۳ بوده است. این تعداد در سال ۱۳۷۵ با صد درصد افزایش به ۲۶ استان رسیده است. با توجه به اینکه محدوده ارضی کشور ثابت بوده است، افزایش ۱۳ استان به استانهای کشور به معنی تفکیک استانهای قبلی است و چون در زمان سرشماری سال ۱۳۳۵ پیش‌بینی این تفکیک به عمل نیامده بوده لذا برای رهیابی به تصویر کاملی از تعداد جمعیت محدوده فعلی استانهای کشور در ادوار مختلف بهتر است این نقیصه برطرف شود. در همین راستا، فعالیت به منظور تعیین جمعیت استانهای کشور در ادوار

سرشماری و در چهارچوب محدوده سال ۱۳۷۵، انجام گرفته است که نتایج آن در این مطالعه ارائه می‌شود.

تطبیق محدوده جغرافیای استانهای کشور

ایران از نظر تقسیمات کشوری، در سال ۱۳۳۵ مشتمل بر ۱۳ استان بوده است. این تعداد در سال ۱۳۴۵ به ۲۱ استان و فرمانداری کل، در سال ۱۳۵۵ به ۲۳ استان و در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰ به ۲۴ استان افزایش یافته است. سرانجام تعداد استانهای کشور در سال ۱۳۷۵ با تشکیل دو استان جدید به ۲۶ استان رسیده است. (جدول ۴) با توجه به اینکه تا سال ۱۳۷۵ تغییرات عمده‌ای در حدود استانهای کشور نسبت به سالهای قبل روی داده است، امکان بررسی تطبیقی جمعیت استانها با دشواری چندی مواجه می‌گردد. به‌منظور حذف اثر تغییرات محدوده جغرافیایی هر یک از استانها در مؤلفه رشد، جمعیت محدوده فعلی استانی، جمعیت هر یک از آنها در ادوار گذشته بر مبنای محدوده سال ۱۳۷۵ تفکیک شده است. در نتیجه، در بررسی تحولات جمعیت محدوده فعلی هر یک از استانهای کشور در مقاطع سرشماری، تأثیر عامل تغییرات محدوده جغرافیایی حذف گردیده است تا بدین‌وسیله امکان محاسبه نرخ رشد جمعیت فراهم گردد. همچنین باید یادآور شد که در همانندسازی محدوده جغرافیایی استانهای کشور، انتزاعات و الحاقاتی که از حد دهستان کمتر بوده، صرف‌نظر گردیده زیرا که دستیابی به جمعیت دقیق محدوده فعلی استانها با در نظر گرفتن انتزاعات و الحاقات کوچکتر تا سطح آبادی، علاوه بر کاربری بیشتر و صرف زمان از تأثیر قابل ملاحظه‌ای برخوردار نخواهد بود. لازم به ذکر است که در محاسبات کاربردی ضرورت لحاظ کردن این تغییرات کوچک ولو در سطح یک ده امکانپذیر است. جدول شماره ۵ تغییرات جمعیت کشور طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵ را نشان داده است.

ایران از جمله کشورهای در حال توسعه است که مانند اغلب آن جوامع از رشد جمعیت

بالایی برخوردار بوده است. جمعیت کشور از حدود ۱۹ میلیون نفر در سال ۱۳۳۵ به حدود ۵۶ میلیون در سال ۱۳۷۰ رسیده است. که افزایش مطلق آن حدود ۳۷ میلیون نفر بوده، میزان افزایش برابر ۱۹۵ درصد، متوسط رشد سالانه برابر ۳/۱ درصد را طی دوره ۳۵ ساله (۷۰-۱۳۳۵) نشان می‌دهد. با فرض صحت نتایج یا ثبات میزان خطا در سرشماریها، رشد متوسط سالانه جمعیت کشور در دوره‌های سرشماری یکسان نبوده است، متوسط رشد سالانه در فاصله سالهای ۱۳۳۵-۴۵، ۱۳۴۵-۵۵، ۱۳۵۵-۶۵ و ۱۳۶۵-۷۰ به ترتیب ۳/۱، ۲/۷، ۳/۹ و ۲/۵ درصد بوده است. (جدول ۱)

جدول ۱. تغییرات جمعیت کشور طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

سال	جمعیت	افزایش دوره		شاخص تغییرات ۱۳۳۵=۱۰۰	تغییرات نسبت به سال پایه	متوسط رشد سالانه
		مطلق	نسبی			
۱۳۳۵	۱۸۹۵۴۷۰۴	-	-	۱۰۰	-	۲/۱
۱۳۴۵	۲۵۷۸۱۷۲۲	۶۸۳۴۰۱۸	۳۶/۱	۱۳۶/۱	۳۶/۱	۲/۷
۱۳۵۵	۳۳۷۰۸۷۴۴	۷۹۲۰۰۲۲	۳۰/۷	۱۷۷/۸	۷۷/۸	۲/۹
۱۳۶۵	۴۹۴۴۵۰۱۰	۱۵۷۳۶۲۶۶	۴۶/۷	۲۶۰/۹	۱۶۰/۹	۲/۵
۱۳۷۰	۵۵۸۳۷۱۶۳	۶۳۹۲۱۵۳	۱۲/۹	۲۹۴/۶	۱۹۴/۶	

همان‌گونه که جدول ۱ نشان می‌دهد، جمعیت کشور در طی ۳۵ سال (۷۰-۱۳۳۵) تقریباً ۳ برابر شده است. بررسی افزایش قدرمطلق جمعیت همراه با تداوم رشد بیانگر تغییرات قابل توجه‌تر می‌باشد. به طوری که برای اضافه شدن حدود ۱۰ میلیون نفر به جمعیت کشور در ابتدای دوره، ۱۵ سال (۵۰-۱۳۳۵) لازم بوده است، آنگاه ۱۰ سال (۶۰-۱۳۵۰) و سپس تنها ۵ سال (۶۵-۱۳۶۰) زمان برای افزایش همین تعداد جمعیت کافی بوده است.

تغییرات جمعیت شهرنشینی و روستانشینی با توجه به حجم جمعیت کشور، در سال ۱۳۳۵ حدود ۶ میلیون یا $\frac{31}{5}$ درصد آنان شهرنشین بوده‌اند. بعد از ۱۰ سال (۱۳۴۵) تنها $\frac{6}{3}$ درصد بر سهم جمعیت شهرنشین اضافه شده و در سال ۱۳۵۵ میزان شهرنشینی به ۴۷ درصد رسیده، به عبارت دیگر جمعیت شهرنشین $\frac{15}{85}$ میلیون نفر از جمعیت کشور را تشکیل می‌داده‌اند. در ۱۰ سال بعد (۱۳۶۵) نیز سهم جمعیت شهری با $\frac{7}{3}$ درصد افزایش به $\frac{54}{3}$ درصد رسیده است. در سال ۱۳۷۰ جمعیت شهرنشین کشور، ۵۷ درصد از کل جمعیت کشور را تشکیل می‌داده است. (جدول ۲)

جدول ۲. تغییرات جمعیت نقاط شهری کشور طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

متوسط رشد سالانه	تغییرات نسبت به سال پایه	شاخص افزایش ۱۳۳۵=۱۰۰	افزایش دوره		جمعیت	سال
			نسبی	مطلق		
۵/۰۲	-	۱۰۰	-	-	۶۰۰۰۹۸۶	۱۳۳۵
	$\frac{62}{2}$	$\frac{162}{2}$	$\frac{62}{2}$	۳۷۹۵۱۰۳	۹۷۹۶۰۸۹	۱۳۴۵
$\frac{4}{92}$	$\frac{164}{2}$	$\frac{264}{2}$	$\frac{61}{8}$	۶۰۵۸۵۹۱	۱۵۸۵۴۶۸۰	۱۳۵۵
۵/۴۱	$\frac{247}{3}$	$\frac{447}{3}$	$\frac{69}{3}$	۱۰۹۸۹۸۸۱	۲۶۸۴۴۵۶۱	۱۳۶۵
	$\frac{3}{47}$	$\frac{430}{5}$	$\frac{530}{5}$	$\frac{18}{60}$	۴۹۹۲۰۳۷	۳۱۸۳۶۵۹۸

در چند دهه اخیر، همواره از سهم جمعیت روستایی در کل جمعیت کشور کاسته شده است. به طوری که هر چند در طول ۳۵ سال (۷۰-۱۳۳۵) جمعیت روستایی کشور از ۱۳ میلیون نفر به ۲۴ میلیون نفر رسیده است، ولی حدود $\frac{25}{5}$ درصد از سهم خود را در کل جمعیت کشور از دست داده و نسبت آن از $\frac{68}{5}$ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۴۳

درصد در سال ۱۳۷۰ رسیده است. به عبارت دیگر جمعیت نقاط شهری و روستایی کشور هر دو افزایش داشته‌اند ولی نرخ رشد آنها یکسان نبوده است. در حالی که نرخ رشد طبیعی جمعیت نقاط روستایی همواره بالاتر از نرخ رشد طبیعی جمعیت شهری بوده ولی به دلیل جذب مازاد جمعیت نقاط روستایی در شهرها نرخ رشد خام جمعیت شهری به مراتب بالاتر از نرخ رشد خام جمعیت روستایی بوده است. (جدول ۳)

جدول ۳. تغییرات جمعیت نقاط روستایی کشور طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

سال	جمعیت	افزایش دوره		شاخص افزایش ۱۳۳۵=۱۰۰	تغییرات نسبت به سال پایه	متوسط رشد سالانه
		مطلق	نسبی			
۱۳۳۵	۱۲/۹۵۳/۷۱۸	-	-	۱۰۰	-	۲/۱۳
۱۳۴۵	۱۵/۹۹۲/۶۳۳	۲/۰۳۸/۹۱۵	۲۳/۵	۱۲۳/۵	۲۳/۵	۱/۱۱
۱۳۵۵	۱۷/۸۵۴/۰۶۴	۱/۸۶۱/۴۳۱	۱۱/۶	۱۳۷/۸	۳۷/۸	۲/۳۹
۱۳۶۵*	۲۲/۶۰۰/۴۴۹	۴/۷۴۶/۳۸۵	۲۶/۶	۱۷۴/۵	۷۴/۵	۱/۲۱
۱۳۷۰*	۲۴/۰۰۰/۵۶۵	۱/۴۰۰/۱۱۶	۶/۲۰	۱۸۵/۳	۸۵/۳	

* جمعیت غیرساکن در جمعیت روستایی منظور شده است.

در جدول شماره ۴ مساحت استانهای کشور و تقسیمات آنها ارائه گردیده است. با بررسی این جدول ملاحظه می‌گردد که در سال ۱۳۷۳ کشور جمهوری اسلامی ایران دارای ۲۶ استان، ۲۴۱ شهرستان، ۶۴۷ بخش و ۲۱۹۱ دهستان بوده است. تعداد شهرهای کشور به ۵۹۱ شهر افزایش یافته است و جمع آبادیهای دارای سکنه بالغ بر ۶۵۳۴۹ آبادی (بر مبنای سرشماری سال ۱۳۶۵) بوده است.

جدول ۲. مساحت و تقسیمات کشوری به تفکیک استان - سال ۱۳۷۳ *

نام استان	تعداد آبادی (سال ۱۳۶۵)		تعداد دهستان	تعداد شهر	تعداد بخش	تعداد شهرستان	مساحت (#) (کیلومتر مربع)	تعداد کل کشور
	دارای سکنه	خالی از سکنه						
تهران	۲۸۵۷۱	۶۳۲۹	۲۱۹۱	۵۹۱	۶۱۷	۲۲۱	۱۶۲۰۵۹	۱۰
مرکزی	۶۷۲	۲۱۲۸	۶۲	۳۲	۲۷	۱۰	۲۹۹۰۶	۸
گلان	۱۳۰۹	۱۵۲۷	۶۰	۱۸	۱۵	۱۱	۲۹۵۳۰	۱۱
مازندران	۶۹	۲۸۱۴	۹۷	۲۵	۲۸	۱۷	۴۶۶۴۵	۶
اردبیل	۲۹۹	۴۰۴۲	۱۳۸	۵۰	۴۶	۱۲	۱۸۲۵۱	۲۲
آذربایجان شرقی	۲۱۹	۱۸۹۶	۴۲	۱۲	۱۶	۱۲	۲۳۷۶۷	۱۲
آذربایجان غربی	۲۹۲	۲۳۲۲	۱۲۲	۳۹	۳۱	۱۲	۲۷۵۹۹	۱۰
کرمانشاه	۲۲۶	۲۲۰۶	۱۰۲	۲۲	۲۸	۱۰	۲۳۲۲۲	۱۵
خوزستان	۸۱۰	۳۲۶۸	۸۲	۱۷	۲۱	۱۵	۶۵۳۲	۱۵
قزوین	۱۲۱۷	۴۰۷۵	۱۱۱	۲۸	۲۵	۱۵	۱۲۰۰۰۴	۱۵
کرج	۳۲۵۵	۷۳۷۹	۱۸۵	۴۵	۵۸	۱۵	۱۸۵۶۷۵	۲۲
کرجان	۲۷۳۸	۱۱۲۱۰	۱۲۱	۳۲	۳۱	۱۰	۲۱۵۲۸۷	۱۷
اصفهان	۱۳۲۰۲	۲۰۵۰۱	۲۲۰	۵۲	۷۰	۲۲	۱۰۵۸۰۵	۷
سیستان و بلوچستان	۳۷۱۲	۶۲۰۵	۱۱۶	۵۶	۲۶	۱۷	۱۸۱۳۷۱	۸
کردستان	۱۶۴۲	۵۴۷۲	۹۲	۱۶	۲۹	۷	۲۷۸۵۸	۸
همدان	۲۲۰	۲۰۲۵	۷۸	۱۱	۲۱	۸	۱۲۲۳۵	۵
چهارمحال و بختیاری	۲۴۹	۱۵۲۲	۶۸	۱۲	۱۸	۵	۱۴۸۲۰	۲۰
لرستان	۱۲۱۲	۲۲۰۸	۳۲	۱۸	۱۲	۹	۲۸۵۶۰	۱۴
ایلام	۲۲۷	۲۲۵۵	۸۰	۱۰	۲۰	۵	۱۹۰۸۶	۳
کهگیلویه و بویراحمد	۲۷۵	۹۸۵	۳۲	۱۵	۱۴	۲	۱۲۶۹۹	۱۶
بوشهر	۳۲۲	۲۳۷۹	۳۷	۱۷	۱۰	۷	۲۵۲۶۰	۱۶
زنگنه	۱۰۱	۸۱۲	۳۲	۱۲	۱۶	۴	۳۳۲۶۷	۱۰
بستان	۳۷۷	۱۵۸۸	۵۰	۹	۱۶	۲	۹۱۵۲۲	۱۴
یزد	۱۲۵۸	۱۹۷۹	۲۸	۱۲	۱۰	۷	۶۹۶۰۵	۲۱
هرمزگان	۲۱۷۲	۳۳۲۷	۲۸	۱۵	۱۴	۸	۶۵۲۷۹	۴
قم	۴۶۷	۲۲۵۲	۶۹	۱۴	۲۱	۱	۱۰۹۳۰	۹
	۵۶۳	۸۶۹	۹	۱	۴	۱		

* مأخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری کشور، سال ۱۳۶۹ و ۱۳۷۳.
 ** منظور مساحت خاکي است.

در بین استانهای کشور، استان خراسان با داشتن ۲۲ شهرستان در رده اول قرار داشته و پس از آن استانهای اصفهان و مازندران با ۱۷ شهرستان مشترکاً در رده دوم قرار داشته‌اند. و استان قم با یک شهرستان کمترین تعداد شهرستانها را به خود اختصاص داده است.

از نظر تعداد نقاط شهری استان اصفهان با ۵۶ نقطه شهری در ردیف اول قرار داشته است و پس از آن استانهای خراسان و مازندران به ترتیب با ۵۲ و ۵۰ نقطه شهری در رده‌های دوم و سوم بوده‌اند.

از نظر تعداد دهستانها نیز استان خراسان با داشتن ۲۲۰ دهستان در رتبه اول بوده است، استان فارس با ۱۸۵ دهستان در ردیف دوم قرار داشته و استان کرمان با داشتن ۱۴۱ دهستان رتبه سوم را حائز گشته است.

تعداد آبادیهای مسکونی استان خراسان از کلیه استانهای دیگر بیشتر بوده است (۸۲۹۹ آبادی مسکونی) و استانهای کرمان و فارس به ترتیب با ۶۴۲۸ و ۴۴۲۴ آبادی دارای سکنه در رده‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند.

بررسی تحولات توزیع استانی جمعیت

در جدولهای ۵ و ۶ جمعیت محدوده ۱۳۷۵ استانها و سهم نسبی جمعیت آنها ارایه شده است. در این قسمت، تحولات توزیع استانی جمعیت کشور طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵ در محدوده ۱۳۷۵ آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

از لحاظ سهم نسبی جمعیت، استان تهران طی ۳۵ سال گذشته (۷۰-۱۳۳۵) همواره بیشترین سهم از جمعیت کشور را داشته است. در سال ۱۳۷۰ این استان ۹/۹۸ میلیون نفر جمعیت، ۱۷/۸۷ درصد کل جمعیت کشور را دربر داشته است. در حالی که سهم آن از کل جمعیت کشور در سال ۱۳۳۵ حدود ۱۱/۹۱ درصد بوده است. بعد از استان تهران، در طی ۳۵ سال گذشته استان خراسان بیشترین سهم از جمعیت کشور را داشته است.

جدول ۵. جمعیت کشور به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵*

نام استان	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۰
کل کشور	۱۸۹۵۲۷۰۴	۲۵۷۸۸۷۲۲	۳۲۷۰۸۷۴۴	۴۹۴۴۵۰۱	۵۵۸۲۷۱۶۴
تهران	۲۲۵۷۳۲۲	۳۷۸۹۶۲۶	۵۷۴۳۹۲۷	۸۷۵۴۷۳۶	۹۹۸۰۵۹۹
مرکزی	۶۰۰۴۵۵	۶۸۱۰۴۶	۷۸۱۲۳۲	۱۰۸۲۱۰۹	۱۱۸۲۶۱۱
گیلان	۱۰۳۶۲۰۶	۱۲۹۳۷۹۳	۱۵۸۲۶۴۰	۲۰۸۱۰۳۷	۲۲۰۴۰۴۷
مازندران	۱۱۸۸۳۶۶	۱۸۴۵۲۷۰	۲۳۷۹۵۹۹	۳۴۱۹۳۴۶	۳۷۹۳۱۳۹
اردبیل	۵۰۴۶۸۷	۶۱۳۹۵۴	۷۹۶۴۴۵	۱۰۴۴۲۲۰۲	۱۱۴۱۶۲۵
آذربایجان شرقی	۱۵۵۰۳۳۵	۲۰۲۱۱۳۵	۲۴۰۱۲۴۰	۳۰۷۷۸۸۲	۳۳۷۸۷۱۸
آذربایجان غربی	۷۷۸۱۲۳	۱۰۸۷۴۱۱	۱۴۰۷۶۰۴	۱۹۷۱۶۷۷	۲۲۸۴۲۰۸
کرمانشاه	۶۰۴۱۷۸	۸۰۸۵۸۳	۱۰۳۰۷۱۴	۱۴۶۲۹۶۵	۱۶۲۲۱۵۹
خوزستان	۱۲۷۷۸۱۴	۱۷۱۲۲۵۷	۲۲۰۵۲۷۳	۲۶۸۱۹۷۸	۳۱۷۵۸۵۲
فارس	۱۶۰۷۶۱۹	۱۵۸۳۵۰۱	۲۰۳۵۵۸۲	۳۱۹۳۷۶۹	۳۵۴۳۸۱۸
کرمان	۶۱۶۷۰۵	۸۴۱۹۸۲	۱۰۷۶۱۲۹	۱۶۲۲۹۵۸	۱۸۶۲۵۴۲
خراسان	۲۰۲۳۶۱۲	۲۵۲۰۷۷۹	۳۳۶۵۰۷۲	۵۳۸۰۶۰۵	۶۰۱۳۲۰۰
اصفهان	۱۲۲۱۱۷۹	۱۵۷۸۵۸۵	۲۱۷۶۶۹۴	۳۲۹۴۹۱۶	۳۶۸۲۴۴۴
سیستان و بلوچستان	۴۲۸۳۶۳	۵۰۲۶۲۱	۶۶۴۲۹۲	۱۱۹۷۰۵۹	۱۴۵۵۱۰۲
کردستان	۴۹۰۲۲۴	۶۱۹۷۰۰	۷۸۲۴۴۰	۱۰۷۸۴۱۵	۱۲۳۳۳۸۰
همدان	۷۳۰۴۶۵	۸۸۹۸۸۸	۱۰۸۱۰۲۴	۱۵۰۵۸۲۶	۱۶۵۱۳۲۰
چهارمحال و بختیاری	۲۳۲۰۲۴	۳۰۱۳۵۹	۳۹۴۳۵۷	۶۲۱۱۷۹	۷۳۷۲۹۷
لرستان	۵۶۴۹۸۷	۷۶۷۳۷۲	۹۱۵۷۸۴	۱۳۶۷۰۲۹	۱۵۰۱۷۷۸
ایلام	۱۰۴۰۶۶	۲۲۳۱۱۱	۲۴۶۰۲۴	۳۸۲۰۹۱	۴۴۰۶۹۳
کهگیلویه و بویراحمد	۱۱۹۹۵۰	۱۹۰۵۴۲	۲۴۴۳۷۰	۴۱۱۸۲۸	۴۹۶۷۳۹
بوشهر	۱۸۱۰۶۳	۲۵۳۶۳۷	۳۳۷۸۶۳	۶۱۲۱۸۳	۶۹۴۲۵۲
زنجان	۴۸۰۹۵۸	۵۷۲۶۹۰	۶۹۳۳۹۱	۹۲۸۹۸۸	۱۰۲۰۶۶۶
سمنان	۲۱۰۱۷۳	۲۴۹۴۴۸	۲۹۵۵۹۲	۴۱۷۰۳۵	۴۵۸۱۲۵
یزد	۲۳۸۶۸۰	۲۸۱۱۵۸	۳۷۱۸۶۸	۵۷۲۰۳۸	۶۹۱۱۱۹
هرمزگان	۲۴۰۲۸۹	۳۴۹۸۲۰	۴۶۲۴۴۰	۷۶۲۲۰۶	۹۲۴۴۳۳
قم	۱۶۰۹۸۱	۲۰۱۴۵۲	۳۱۲۱۴۷	۶۱۶۹۶۳	۷۵۷۱۴۷

* محدوده استانها براساس تقسیمات کشوری سال ۱۳۷۵ در سرشماریهای مختلف همانند شده است.

جدول ۶. توزیع نسبی جمعیت کشور به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

نام استان	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۰
کل کشور	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰
تهران	۱۱/۹۱	۱۴/۶۹	۱۷/۰۴	۱۷/۷۱	۱۷/۸۷
مرکزی	۳/۱۷	۲/۶۷	۲/۳۴	۲/۱۹	۲/۱۲
گیلان	۵/۴۷	۵/۰۲	۴/۷۰	۴/۲۱	۳/۹۵
مازندران	۶/۲۷	۷/۶۶	۷/۰۶	۶/۹۲	۶/۷۹
اردبیل	۲/۶۵	۲/۳۸	۲/۳۸	۲/۱۰	۲/۰۴
آذربایجان شرقی	۸/۱۸	۷/۸۴	۷/۱۰	۶/۳۲	۵/۸۷
آذربایجان غربی	۴/۱۱	۴/۲۲	۴/۱۸	۳/۹۹	۴/۰۹
کرمانشاه	۳/۱۹	۳/۱۴	۳/۰۶	۲/۹۶	۲/۹۱
خوزستان	۶/۷۴	۶/۶۴	۶/۵۴	۵/۴۲	۵/۶۹
فارس	۵/۸۴	۶/۱۴	۶/۰۴	۶/۴۶	۶/۳۵
کرمان	۳/۳۵	۳/۲۶	۳/۱۹	۳/۲۸	۳/۲۴
خراسان	۱۰/۶۸	۹/۷۷	۹/۶۹	۱۰/۶۸	۱۰/۷۷
اصفهان	۶/۴۴	۶/۱۲	۶/۴۶	۶/۶۶	۶/۵۹
سیستان و بلوچستان	۲/۲۶	۱/۹۵	۱/۹۷	۲/۴۲	۲/۶۱
کردستان	۲/۵۹	۲/۴۰	۲/۳۲	۲/۱۸	۲/۲۱
همدان	۳/۸۵	۳/۴۵	۳/۲۳	۳/۰۵	۲/۹۶
چهارمحال و بختیاری	۱/۲۳	۱/۱۷	۱/۱۷	۱/۲۸	۱/۳۴
لرستان	۲/۹۸	۲/۹۸	۲/۷۲	۲/۷۶	۲/۶۹
ایلام	۰/۵۵	۰/۸۷	۰/۷۳	۰/۷۷	۰/۷۹
کهگیلویه و بویراحمد	۰/۶۳	۰/۷۴	۰/۷۲	۰/۸۳	۰/۸۹
بوشهر	۰/۹۹	۰/۹۸	۱/۰۴	۱/۲۴	۱/۲۴
زنجان	۲/۵۴	۲/۴۱	۲/۵۶	۱/۸۸	۱/۸۳
سمنان	۱/۱۱	۰/۹۷	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۲
یزد	۱/۲۶	۱/۰۹	۱/۱۰	۱/۱۶	۱/۲۴
هرمزگان	۱/۲۷	۱/۳۶	۱/۳۷	۱/۵۴	۱/۶۶
قم	۰/۸۵	۰/۷۸	۰/۹۳	۱/۲۵	۱/۳۶

جمعیت استان خراسان در سال ۱۳۷۰ به ۶/۰۱ میلیون نفر (۱۰/۷۷ درصد کل جمعیت کشور) رسید. در طی این مدت، سهم جمعیت این استان از کل کشور تا حدودی ثابت مانده است (جدول ۶). پس از استانهای تهران و خراسان، به ترتیب استانهای مازندران، اصفهان، فارس، آذربایجان شرقی و خوزستان در سال ۱۳۷۰ با ۶/۷۹، ۶/۵۹، ۶/۳۵، ۵/۸۷ و ۵/۶۹ درصد بیشترین سهم از کل جمعیت کشور را دارا بوده‌اند. کمترین سهم جمعیتی را در بین استانهای کشور، استان ایلام با ۰/۷۹ درصد دارا بوده است و بعد از آن استانهای سمنان و کهگیلویه و بویراحمد هر کدام با ۰/۸۲ و ۰/۸۹ درصد از جمعیت کشور کمترین تعداد را در خود جای داده‌اند.

تغییرات سهم جمعیتی استانها

در جدول ۱-۶ تغییرات سهم نسبی جمعیت محدوده فعلی استانهای کشور در مقاطع آمارگیری نشان داده شده است. بررسی تحولات سهم نسبی استانها طی ۳۵ سال گذشته (۷۰-۱۳۳۵) نشان می‌دهد، که سهم جمعیتی تعدادی از استانها افزایش، تعدادی کاهش و تعدادی نیز ثابت مانده است. از استانهایی که مرتباً در فاصله سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۷۰ از سهم جمعیتی آن نسبت به کل کشور کاسته شده، استان آذربایجان شرقی است. به طوری که سهم جمعیتی آن از ۸/۱۸ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۵/۸۷ درصد در سال ۱۳۷۰ رسیده است.

محاسبه شاخص تغییرات بیانگر واقعی کاهش یا افزایش جمعیت است، به طوری که اگر استانها برحسب شاخص تغییرات طبقه‌بندی گردد، مشخص می‌شود هر چند از نظر کمی بیشترین کاهش را استان آذربایجان شرقی داشته است ولی سهم جمعیتی استان مرکزی در فاصله ۷۰-۱۳۳۵ بیشترین تغییرات کاهشی را دارا بوده است. به هر حال با طبقه‌بندی تغییرات می‌توان به جاذب و دافع جمعیت بودن، هر یک از استانها نیز پی برد.

جدول ۱-۶. شاخص توزیع نسبی جمعیت کشور به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵
(سال پایه ۱۳۳۵)

نام استان	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۰
کل کشور	-	-	-	-	-
تهران	۱/۲۳	۱/۴۲	۱/۴۹	۱/۵۰	۱/۵۰
مرکزی	۰/۸۴	۰/۷۴	۰/۶۹	۰/۶۷	۰/۶۷
گیلان	۰/۹۲	۰/۸۶	۰/۷۷	۰/۷۲	۰/۷۲
مازندران	۱/۱۴	۱/۱۲	۱/۱۰	۱/۰۸	۱/۰۸
اردبیل	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۷۹	۰/۷۷	۰/۷۷
آذربایجان شرقی	۰/۹۶	۰/۸۷	۰/۷۶	۰/۷۲	۰/۷۲
آذربایجان غربی	۱/۰۳	۱/۰۲	۰/۹۷	۱/۰۰	۱/۰۰
کرمانشاه	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۱
خوزستان	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۸۰	۰/۸۴	۰/۸۴
فارس	۱/۰۵	۱/۰۳	۱/۱۱	۱/۰۹	۱/۰۹
کرمان	۱/۰۰	۰/۹۸	۱/۰۱	۱/۰۳	۱/۰۳
خراسان	۰/۹۱	۰/۹۱	۱/۰۰	۱/۰۱	۱/۰۱
اصفهان	۰/۹۵	۱/۰۰	۱/۰۳	۱/۰۲	۱/۰۲
سیستان و بلوچستان	۰/۸۶	۰/۸۷	۱/۰۷	۱/۱۵	۱/۱۵
کردستان	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۸۴	۰/۸۵	۰/۸۵
همدان	۰/۹۰	۰/۸۴	۰/۷۹	۰/۷۷	۰/۷۷
چهارمحال و بختیاری	۰/۹۵	۰/۹۵	۱/۰۴	۱/۰۹	۱/۰۹
لرستان	۱/۰۰	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۰
ایلام	۱/۵۸	۱/۲۳	۱/۴۰	۱/۴۴	۱/۴۴
کهگیلویه و بویراحمد	۱/۱۷	۱/۱۴	۱/۲۲	۱/۴۱	۱/۴۱
بوشهر	۰/۹۹	۱/۰۴	۱/۲۵	۱/۲۵	۱/۲۵
زنجان	۰/۸۷	۰/۸۱	۰/۷۴	۰/۷۲	۰/۷۲
سمنان	۰/۸۷	۰/۷۹	۰/۷۶	۰/۷۴	۰/۷۴
یزد	۰/۸۷	۰/۸۷	۰/۹۲	۰/۹۸	۰/۹۸
هرمزگان	۱/۰۷	۱/۰۸	۱/۲۱	۱/۳۱	۱/۳۱
قم	۰/۹۲	۱/۰۹	۱/۲۷	۱/۶۰	۱/۶۰

تراکم مطلق جمعیت استانها

بررسی وضع تراکم جمعیت در هر کیلومترمربع در استانهای مختلف کشور، در دید اول نشاندهنده ناموزونی شدید در توزیع جمعیت است. در کل کشور تراکم مطلق جمعیت در سال ۱۳۳۵ حدود ۱۲ نفر در هر کیلومترمربع بوده که در سال ۱۳۴۵ به ۱۶ نفر، در سال ۱۳۵۵ به ۲۱ نفر، سال ۱۳۶۵ به ۳۰ و بالاخره در سال ۱۳۷۰ به ۳۴ نفر در هر کیلومترمربع رسیده است.

متراکمترین استانهای کشور از نظر جمعیت، طی ۳۵ سال گذشته، دو استان تهران و گیلان بوده‌اند که تراکم مطلق جمعیت در استان تهران از ۷۵ نفر در کیلومترمربع به ۳۲۳ نفر در کیلومترمربع در سال ۱۳۷۰ و در استان گیلان از ۷۰ نفر در سال ۱۳۳۵ به ۱۴۹ نفر در کیلومترمربع در سال ۱۳۷۰ رسیده است. مقایسه شاخص تراکم مطلق جمعیت استانها نشان می‌دهد، تراکم جمعیت استانهای تهران و گیلان به ترتیب ۱۰ و ۴ برابر تراکم جمعیت کشور در سال ۱۳۷۰ است.

در سایر استانهای کشور نیز در فاصله سالهای ۷۰-۱۳۳۵ بر اثر افزایش جمعیت، تراکم جمعیت افزایش داشته است.

کمترین تراکم جمعیت، در سال ۱۳۷۰ مربوط به استان سمنان با ۵ نفر در کیلومترمربع و سپس استان سیستان و بلوچستان با ۸ نفر در کیلومترمربع بوده است. به این ترتیب تراکم جمعیت استان تهران به ترتیب ۷۰ و ۴۴ برابر دو استان یاد شده بوده است (جدول ۷).

جدول ۷. تراکم مطلق جمعیت کشور به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵
(نفر در کیلومتر مربع)

نام استان	توزیع نسبی مساحت	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۰
کل کشور	۱۰۰/۰۰	۱۱/۶۱	۱۵/۷۹	۲۰/۶۲	۲۰/۲۸	۲۴/۱۹
تهران	۱/۸۳	۷۵/۴۸	۱۲۶/۷۲	۱۹۲/۰۷	۲۹۲/۷۴	۳۲۳/۷۳
مرکزی	۱/۸۱	۲۰/۳۲	۲۳/۳۰	۲۶/۶۹	۲۶/۶۴	۴۰/۰۵
گیلان	۰/۹۱	۶۹/۹۲	۸۷/۳۰	۱۰۶/۷۹	۱۴۰/۴۲	۱۴۸/۷۳
مازندران	۲/۸۶	۲۵/۴۸	۳۹/۵۶	۵۱/۰۲	۷۳/۳۱	۸۱/۳۲
اردبیل	۱/۱۳	۲۷/۲۵	۳۳/۳۴	۴۲/۵۲	۵۶/۱۷	۶۱/۸۹
آذربایجان شرقی	۲/۷۵	۳۲/۷۱	۴۲/۶۴	۵۰/۵۳	۶۲/۹۲	۶۹/۱۸
آذربایجان غربی	۲/۳۰	۲۰/۷۰	۲۸/۹۲	۳۷/۴۴	۵۲/۴۴	۶۰/۷۵
کرمانشاه	۱/۴۵	۲۵/۵۸	۳۴/۲۳	۴۳/۶۳	۶۱/۹۳	۶۸/۶۷
خوزستان	۴/۰۸	۱۹/۲۱	۲۵/۷۲	۳۳/۱۵	۴۰/۳۱	۴۷/۷۳
فارس	۷/۳۶	۸/۸۲	۱۲/۶۰	۱۶/۲۰	۲۵/۴۲	۲۸/۲۱
کرمان	۱۱/۲۹	۲/۳۲	۴/۵۳	۵/۸۰	۸/۷۴	۱۰/۰۳
خراسان	۱۹/۲۴	۶/۲۱	۷/۹۹	۱۰/۳۲	۱۶/۷۳	۱۹/۰۵
اصفهان	۶/۴۸	۱۱/۵۴	۱۴/۹۲	۲۰/۵۷	۳۱/۱۴	۳۴/۸۰
سیستان و بلوچستان	۱۱/۱۳	۲/۳۶	۲/۷۷	۳/۶۶	۶/۶۰	۸/۰۲
کردستان	۱/۱۷	۱۷/۶۰	۲۲/۲۵	۲۸/۰۹	۳۸/۷۱	۴۲/۲۸
همدان	۱/۱۹	۳۷/۵۶	۴۵/۷۷	۵۵/۹۶	۷۷/۴۴	۸۴/۹۲
چهارمحال و بختیاری	۰/۹۱	۱۵/۷۲	۲۰/۲۳	۲۶/۶۱	۳۲/۵۹	۵۰/۴۲
لرستان	۱/۵۷	۱۹/۷۸	۲۶/۸۷	۳۲/۰۷	۴۷/۸۷	۵۲/۵۸
ایلام	۱/۱۷	۵/۴۵	۱۱/۶۹	۱۲/۸۹	۲۰/۰۲	۲۳/۰۹
کهگیلویه و بویراحمد	۰/۸۴	۸/۷۶	۱۳/۹۱	۱۷/۸۴	۳۰/۰۶	۳۶/۲۶
بوشهر	۱/۵۵	۷/۴۲	۱۰/۰۰	۱۳/۷۲	۲۴/۱۴	۲۷/۳۸
زنجان	۱/۴۶	۲۰/۲۳	۲۴/۱۰	۲۹/۲۲	۳۹/۰۹	۴۲/۹۵
سمنان	۵/۶۱	۲/۳۰	۲/۷۲	۳/۲۳	۴/۵۶	۵/۰۰
یزد	۳/۲۷	۳/۴	۴/۰۴	۵/۲۴	۸/۲۵	۹/۹۳
هرمزگان	۴/۰۱	۳/۶۸	۵/۳۵	۷/۰۷	۱۱/۶۶	۱۴/۱۴
قم	۰/۶۷	۱۴/۷۳	۱۸/۴۳	۲۸/۵۶	۵۶/۴۵	۶۹/۳۷

تراکم بیولوژیک جمعیت استانها

تراکم جمعیت که حاصل نسبت کل جمعیت یک منطقه جغرافیایی به وسعت کل آن منطقه است، به تنهایی نمی‌تواند ملاک و وسیله مناسبی برای شناسایی جمعیت یک منطقه در رابطه با امکانات و استعدادهای اقتصادی، درجه استفاده از خاک، بهره‌وری از زمین و... قلمداد شود. به‌ویژه که منطقه مورد نظر متکی بر اقتصاد کشاورزی باشد. در همین راستا و به‌منظور آگاهی از فشار جمعیت بر روی اراضی کشاورزی از شاخص دیگری به نام تراکم زیستی (بیولوژیک) جمعیت استفاده می‌شود.

تراکم زیستی جمعیت، شاخصی است که نسبت جمعیت را به اراضی زیرکشت (اراضی دایر) که به‌نحوی از انحاء در کشاورزی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد نشان می‌دهد و در مورد هر منطقه از تقسیم تعداد جمعیت به مساحت (برحسب هکتار) اراضی زیرکشت به دست می‌آید.

براساس نتایج سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۶۷ در حدود ۱۷ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی کشور به نوعی زیر کشت بوده و در نتیجه تراکم زیستی جمعیت ایران در آن سال در حدود $3/03$ نفر در هکتار بوده است. این تراکم در بین استانهای کشور متفاوت می‌باشد. به استثنای استان تهران که حالت ویژه‌ای ($29/2$ نفر در هکتار) دارد، بین $9/2$ نفر در استان هرمزگان و حدود ۱ نفر در استان کردستان در تغییر است. به عبارت دیگر بین بیشترین فشار جمعیت روی اراضی کشاورزی در بین استانهای کشور مربوط به استان تهران و بعد از آن استان هرمزگان بوده و کمترین آن مربوط به استان کردستان است. این نتیجه می‌تواند نشانگر محدودیت فعالیت در زمینه کشاورزی و گرایش اجباری به سوی شهرنشینی و فعالیتهای غیرکشاورزی در استانهای کشور بویژه تهران و هرمزگان باشد (جدول ۱-۷).

شایان ذکر است، به علت محدودیت منابع آماری، از آمار و اطلاعات سال ۱۳۶۷

استفاده شده است.

جدول ۱-۷. تراکم جمعیت و تراکم زیستی جمعیت (بیولوژیک) ایران به تفکیک استان در سال ۱۳۶۷

(نفر در هکتار)

تراکم زیستی (بیولوژیک) جمعیت	تراکم مطلق جمعیت	سطح اراضی (هکتار)	مساحت (هکتار)	برآورد جمعیت (هزار نفر)	نام استان ^(۱)
۳/۰۳	۰/۲۲	۱۷۱۵۰۱۴	۱۶۳۳۱۸۱۷	۵۱۹۹۰	کل کشور
۲۹/۲۱	۲/۲۷	۳۱۶۲۵	۲۸۲۲۰۹۰	۹۲۳۷	تهران ^(۱)
۱/۵۵	۰/۳۸	۷۲۰۹۲۰	۲۹۳۰۰۰	۱۱۱۸	مرکزی
۶/۲۰	۱/۴۴	۳۴۴۵۴۰	۱۴۸۱۹۵۰	۲۱۳۶	گیلان
۳/۹۰	۰/۷۷	۹۱۵۱۶۰	۳۶۶۲۵۰۰	۳۵۶۹	مازندران
۱/۹۴	۰/۶۲	۳۱۶۲۹۹۰	۶۵۸۴۱۵۰	۴۳۰۳	آذربایجان شرقی
۲/۰۴	۰/۵۵	۱۰۰۳۹۳۰	۳۷۵۹۸۹۰	۲۰۴۹	آذربایجان غربی
۲/۳۵	۰/۶۵	۶۳۷۸۷۰	۲۳۶۲۱۹۰	۱۵۲۴	کرمانشاه
۲/۷۲	۰/۴۱	۹۹۸۰۲۰	۶۶۵۳۲۰۰	۲۷۱۴	خوزستان
۲/۹۸	۰/۲۷	۱۱۴۰۳۲۰	۱۲۵۶۲۶۵۰	۳۳۹۵	فارس
۳/۷۸	۰/۰۹	۳۵۱۴۰۰	۱۸۵۶۷۲۷۰	۱۷۰۷	کرمان
۲/۱۲	۰/۱۸	۲۶۶۴۱۷۰	۳۱۵۶۸۶۵۰	۵۶۴۸	خراسان
۶/۹۲	۰/۲۳	۵۰۳۷۷۰	۱۰۵۸۰۳۹۰	۳۴۷۸	اصفهان
۶/۱۶	۰/۰۷	۲۱۲۲۸۰	۱۸۱۴۷۰۹۰	۱۳۰۸	سیستان و بلوچستان
۰/۹۹	۰/۴۰	۱۱۲۹۹۰۰	۲۷۸۵۷۵۰	۱۱۱۷	کردستان
۱/۹۵	۰/۸۰	۸۰۲۵۵۰	۱۹۴۴۴۶۰	۱۵۶۱	همدان
۲/۸۹	۰/۳۴	۲۳۳۲۰۰	۱۴۸۲۰۰۰	۶۷۴	چهارمحال و بختیاری
۱/۶۹	۰/۵۰	۸۴۸۴۶۰	۲۸۵۵۹۵۰	۱۴۳۳	لرستان
۱/۹۷	۰/۲۱	۲۰۵۷۸۰	۱۹۰۸۶۰۰	۴۰۵	ایلام
۲/۳۱	۰/۲۲	۱۹۲۰۶۰	۱۳۶۹۸۸۰	۲۴۴	کهگیلویه و بویراحمد
۳/۶۲	۰/۲۶	۱۸۳۶۲۰	۲۵۳۵۹۵۰	۶۶۶	بوشهر
۱/۴۵	۰/۴۶	۱۱۴۲۷۰۰	۳۶۳۸۲۰۰	۱۶۵۶	زنجان
۲/۹۹	۰/۰۵	۱۴۵۷۸۰	۹۱۵۴۲۰۰	۴۳۶	سمنان
۶/۷۲	۰/۱۰	۹۱۳۱۰	۶۳۹۸۴۴۰	۶۱۳	یزد
۹/۲۰	۰/۱۳	۸۱۹۶۰	۶۵۳۷۹۲۰	۸۱۸	هرمزگان

۱. تقسیمات کشوری و مساحت مربوط به سال ۱۳۶۷ است.

۲. بدون احتساب جمعیت شهر تهران در سال ۱۳۶۵ جمعیت استان تهران معادل رقم ۲۶۶۹۵۰۳ نفر در سال ۱۳۶۷ به ۳۰۹۹۳۷۶ نفر می‌رسد و در نتیجه تراکم جمعیت و تراکم زیستی جمعیت استان تهران بدون شهر تهران در سال ۱۳۶۷ به ترتیب به ۱/۱ نفر در هکتار و ۹/۸ نفر در هکتار می‌رسد.

نرخ رشد استانی جمعیت

در جدول ۸ نرخ رشد میاندوره‌ای جمعیت استانهای کشور برحسب ادوار محاسباتی ارائه گردیده است. یادآور می‌شود که اولاً، نرخ رشد یاد شده یک رقم متوسط است و بنابراین با نرخ رشد واقعی سالانه جمعیت استانها تفاوت خواهد داشت. ثانیاً، این نرخ رشد براساس نتایج سرشماریها محاسبه گردیده است و بنابراین ضریب تصحیح احتمالی و تفاوت ضریب تصحیح شمارش جمعیت در آن منظور نشده است، ثالثاً، تغییرات کمی جمعیت در جدول دیگر ارایه شده است.

مرور ارقام فوق نشان می‌دهد که علی‌رغم اهداف برنامه، (انتقال جمعیت از نقاط پرجمعیت به نقاط کم جمعیت)، برخی از نقاط پرجمعیت مانند تهران، مازندران و قم کماکان جاذب جمعیت بوده‌اند. و مناطق کم جمعیت کشور مانند سمنان و یزد، حتی قادر به جذب تغییرات رشد طبیعی خود نبوده‌اند. تحولات جمعیتی استانهای جنوبی کشور از قبیل بوشهر و هرمزگان که هدف عمده برنامه‌ها را تشکیل می‌داده است، در حد نرخ رشد طبیعی این مناطق باقی مانده است.

ارقام این جدول نشان می‌دهند که استانهای قم و تهران به ترتیب با ۴/۵۲ و ۴/۳۴ درصد متوسط نرخ رشد میاندوره‌ای ۷۰-۱۳۳۵ در بالاترین رده قرار داشته‌اند و نرخ رشد جمعیت استانهای مرکزی و زنجان در پایین‌ترین سطح بوده و از متوسط کل کشور بسیار فاصله دارد. همچنین متوسط نرخ رشد ۱۲ استان کشور از میانگین کل کشور پایین‌تر بوده است که بیانگر مهاجرفرستی این استانها در دوره مورد بررسی می‌باشد.

لازم به یادآوری است که پایین بودن نرخ رشد جمعیت استانهایی از قبیل گیلان، یزد و سمنان ممکن است علاوه بر مهاجرفرستی ناشی از سطح بالاتر آموزش و کنترل بیشتر موالید در استانهای یاد شده بوده باشد.

جدول ۹. جمعیت نقاط شهری و درصد شهرنشینی به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

استان	۱۳۳۵			۱۳۳۵		
	درصد شهرنشینی	جمعیت	توزیع نسبی (درصد)	درصد شهرنشینی	جمعیت	توزیع نسبی (درصد)
کل کشور	۳۷/۹۹	۹۷۹۶۰۸۹	۱۰۰/۰۰	۳۱/۶۶	۶۰۰۰۰۹۸۶	۱۰۰/۰۰
تهران	۸۳/۰۴	۳۱۶۶۸۹۹	۳۲/۱۲	۷۳/۷۵	۱۶۸۷۲۹۲	۲۸/۱۱
مرکزی	۱۸/۱۴	۱۲۴۸۳۸	۱/۲۷	۱۵/۴۱	۹۳۵۰۷	۱/۵۴
گلان	۲۲/۲۷	۲۰۳۶۹۶	۲/۱۰	۲۱/۰۵	۷۱۸۱۰۲	۲/۶۳
مازندران	۳۳/۸۰	۴۴۰۹۹۷	۴/۵۰	۱۹/۵۴	۲۳۳۳۳۵	۳/۸۷
اردبیل	۱۹/۴۷	۱۱۹۷۳۴	۱/۲۴	۱۸/۰۱	۹۰۵۱۰	۱/۵۱
آذربایجان شرقی	۳۱/۴۵	۶۲۵۷۳۶	۶/۴۹	۲۸/۹۳	۴۳۸۵۶۶	۷/۴۷
آذربایجان غربی	۲۵/۵۳	۲۷۷۶۵۳	۲/۸۳	۲۰/۶۹	۱۶۰۹۹۸	۲/۶۸
کرمانشاه	۲۲/۳۲	۲۷۷۵۳۹	۲/۸۳	۲۹/۶۳	۱۷۸۹۹۷	۲/۹۸
خوزستان	۵۱/۵۷	۸۸۳۰۵۷	۹/۰۱	۴۸/۱۵	۶۱۵۲۳۳	۱۰/۲۵
قائم	۲۶/۶۹	۵۸۰۹۵۱	۵/۹۳	۳۳/۲۸	۳۵۹۷۰۶	۵/۹۹
کرمان	۲۳/۸۳	۲۰۳۱۱۳۴	۲/۰۷	۲۰/۳۰	۱۳۵۷۹۵	۲/۱۰
خراسان	۴۸/۸۳	۷۲۶۶۸۰	۷/۳۳	۳۸/۳۵	۴۳۹۹۳۵	۷/۱۶
اصفهان	۵۳/۹۸	۸۳۶۳۰۴	۸/۵۳	۴۳/۲۱	۵۳۹۸۱۳	۹/۰۰
سیستان و بلوچستان	۱۳/۳۶	۷۲۱۲۱	۰/۷۳	۱۰/۸۸	۶۶۵۵۵	۰/۷۸
کردستان	۱۶/۶۹	۱۰۳۳۹۸	۱/۰۶	۱۷/۷۴	۶۳۲۶۰	۱/۰۴
همدان	۲۵/۹۴	۲۳۰۸۳۴	۲/۳۴	۲۶/۵۰	۱۷۸۴۴۹	۲/۹۸
چهارمحال و بختیاری	۲۹/۰۵	۸۷۵۵۳	۰/۸۹	۳۳/۹۱	۵۳۳۷۶	۰/۸۹
لرستان	۲۱/۵۸	۱۶۵۶۳۴	۱/۶۹	۱۹/۳۳	۱۰۹۶۹۲	۱/۸۳
اللام	۹/۰۵	۲۰۱۹۰	۰/۲۱	۸/۰۲	۸۳۶	۰/۱۳
کهگیلویه و بویراحمد	۸/۰۶	۱۵۳۵۹	۰/۱۶	۰	۰	۰
بوشهر	۲۱/۵۳	۵۶۶۳۳	۰/۵۶	۱۵/۲۳	۷۸۶۶۵	۰/۴۸
بوشهر	۱۶/۷۸	۹۶۰۸۳	۰/۹۸	۱۵/۳۶	۷۳۳۸۳	۱/۲۲
زنجان	۲۵/۶۴	۸۹۵۰	۰/۹۱	۳۰/۵۰	۶۴۱۱۴	۱/۰۷
سمنان	۴۱/۹۳	۱۱۷۸۸۶	۱/۶۰	۳۰/۱۶	۷۱۴۹۲	۱/۲۰
یزد	۱۵/۱۵	۵۳۰۰۰	۰/۵۳	۱۱/۱۸	۲۶۸۵۸	۰/۲۵
هرمزگان	۶۶/۶۶	۱۳۳۲۹۲	۱/۳۷	۵۹/۹۴	۹۶۴۹۹	۱/۶۱

ادامه جدول ۹. جمعیت نقاط شهری و درصد شهرنشینی به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

۱۳۷۰			۱۳۶۵			۱۳۶۰			استان
درصد شهرنشینی	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	درصد شهرنشینی	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	درصد شهرنشینی	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	
۵۷/۰۲	۱۰۰	۳۱۷۳۶۹۸	۵۲/۲۹	۱۰۰/۰۰	۲۶۸۳۶۶۱	۴۷/۰۲	۱۰۰/۰۰	۱۵۵۴۶۸۰	کل کشور
۸۴/۰۴	۲۶/۳۳	۸۳۸۷۷۸۵	۸۳/۶۱	۲۷/۲۷	۷۳۰۰۱۳۷	۸۷/۴۸	۳۱/۶۹	۵۰۲۴۶۵۰	تهران
۵۰/۰۰	۱/۸۶	۵۹۱۱۷۷	۴۲/۰	۱/۷۷	۲۷۶۱۲۷	۲۷/۱۰	۱/۳۵	۲۱۳۵۸۶	مرکزی
۲۰/۰/۰۸	۷/۷۷	۸۸۳۳۵۶	۲۷/۶۸	۲/۹۲	۷۸۴۱۷۳	۲۹/۱۵	۲/۹۱	۴۶۱۲۵۵	گیلان
۲-۱/۵۸	۲/۸۳	۱۵۳۴۲۷۷	۲۸/۴۶	۴/۹-	۱۳۱۵۸۱۶	۳۲/۴۴	۴/۹-	۷۴۶۸۴۹	مازندران
۳۳/۷۷	۱/۵۳	۴۸۸۲۸۲	۳۹/۸۲	۱/۵۳	۲۱۴۴۲۰	۲۵/۸۷	۱/۳۰	۲۰۶۸۱۱	آذربایجان شرقی
۵۵/۱۲	۵/۶۸	۱۸۰۷۳۳۵	۵۱/۵۳	۵/۹۲	۱۵۸۶۱۸۹	۴۰/۸۷	۶/۱۹	۹۸۱۴۸۱	آذربایجان غربی
۲۷/۲۲	۳/۴۱	۱۰۸۳۲۳۵	۴۵/۸۰	۲/۲۶	۹۰۲۹۹۹۹	۲۱/۷۳	۲/۸۲	۴۲۶۷۱۴	کرمانشاه
۵۹/۳۷	۳/۰۳	۹۶۲۰۰۵	۵۶/۱۷	۲/۰۶	۸۱۱۷۶۶	۴۲/۸۷	۲/۷۹	۴۶۱۸۸۵	خوزستان
۶۰/۷۸	۶/۰۶	۱۹۳۰۴۲۰	۵۵/۲۸	۵/۵۳	۱۲۸۶۴۵۶	۵۷/۸۲	۸/۰۵	۱۲۷۵۱۰۹	تهران
۵۳/۳۹	۵/۹۲	۳۸۵۵۴۷	۵۰/۸۷	۶/۰۵	۱۴۲۴۵۵۶	۴۲/۸۸	۵/۵۰	۸۷۷۷۶۸	قزوین
۴۵/۶۶	۲/۶۷	۸۵۰۵۲۹	۴۳/۰۵	۲/۶-	۶۸۸۷۵۵	۳۲/۶	۲/۳۱	۴۵۰۸۰۴	کرمان
۵۸/۰۱	۹/۶۳	۲-۶۲۳۲۳	۴۸/۳۷	۹/۵۳	۲۵۴۸۹۹۹	۳۸/۱۴	۷/۸۵	۱۲۴۵۳۵۸	خراسان
۶۶/۵۲	۷/۶۹	۲۳۴۹۶۳۳	۶۲/۱۰	۷/۸۷	۲۱۱۲۰۶۱	۶۲/۹۴	۸/۶۴	۱۳۷۰۰۷۶	اصفهان
۴۳/۲۷	۱/۹۸	۶۲۹۶۸۳	۴۰/۷۴	۱/۸۲	۴۸۷۷۰۰۹	۲۴/۵۲	۱/۰۳	۱۶۲۷۸۵۴	سیستان و بلوچستان
۲۷/۴۵	۱/۸۴	۵۸۵۳۲۹	۳۹/۷۰	۱/۶۰	۴۲۷۸۱۲	۳۲/۳۳	۱/۲۰	۱۹۰۳۳۷۵	کردستان
۴۳/۸۹	۲/۸۹	۶۶۶۷۵۳	۳۷/۴۱	۲/۱۰	۵۶۳۳۱۶	۳۹/۸۹	۲/۰۶	۳۳۵۱۷۴	همدان
۴۷/۰۷	-/۸۷	۳۷۷۰۰۴	۳۶/۳۶	-/۸۶	۲۳۹۳۷۱	۴۵/۵۷	-/۸۸	۱۴۰۳۷۲	چهارمحال و بختیاری
۵۰/۶۷	۲/۳۹	۷۶۰۹۳۰	۳۶/۸۵	۲/۳۸	۶۲۹۰۳۸	۳۳/۱۷	۱/۸۶	۲۳۴۶۸۸	لرستان
۳۷/۹۱	۰/۶۶	۲۱۱۱۱۱۸	۲۱/۰۰	۰/۵۸	۱۵۶۶۵۸	۱۹/۷۵	۰/۳۱	۴۸۵۹۵	انلام
۳۰/۳۳	۰/۳۸	۱۵۱۱۲۳۵	۲۷/۰۳	۰/۳۲	۱۱۱۳۰۸	۱۲/۶۳	۰/۱۹	۳۰۸۶۷	کهگیلویه و بویراحمد
۵۱/۲۹	۱/۱۲	۳۵۶۰۸۵	۵۰/۰۰	۱/۱۴	۳۰۶۰۷۵	۳۴/۲۵	۰/۷۵	۱۱۹۱۴۴	برشهر
۴۱/۷۱	۱/۳۴	۴۳۵۷۷۷	۳۸/۳۸	۱/۳۳	۴۵۵۴۳۰	۲۲/۸۱	۰/۲۹	۱۵۷۶۷۰	زنجان
۶۱/۶۳	۰/۸۹	۴۸۲۳۱۶	۵۸/۷۵	۰/۹۱	۲۴۴۸۳۲	۴۱/۹۵	۰/۷۸	۱۳۳۹۹۷	سمنان
۶۸/۰۵	۱/۳۸	۴۷۰۲۹۶	۶۶/۵۵	۱/۴۴	۳۸۱۹۸۹	۵۸/۶۹	۱/۳۸	۳۲۸۳۳۳	یزید
۴۱/۳۰	۱/۲۰	۳۸۱۸۲۰	۴۰/۴۴	۱/۱۵	۳۰۸۱۹۹	۲۶/۷۰	۰/۷۸	۱۲۳۴۶۲	هرمزگان
۸۹/۹۸	۲/۱۴	۶۸۱۲۵۳	۸۸/۰۳	۲/۰۲	۵۴۲۱۲۹	۸۰/۷۶	۱/۵۹	۷۵۲۰۹۹	قم

* منظور جمعیت شهرنشینی اعلام شده در مقاطع سرشماریها می باشد، که در محدوده آخرین تقسیمات کشوری استانیها همانند شده است.

جدول ۱۰. جمعیت نقاط روستایی و درصد روستائینی به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵

درصد روستائینی	۱۳۳۵		درصد روستائینی	۱۳۳۵		استان
	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت		توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	
۶۲/۰۱	۱۰۰/۰۰	۱۵۹۹۲۶۲۲	۶۸/۳۴	۱۰۰/۰۰	۱۳۹۵۳۷۱۸	کل کشور
۱۶/۹۶	۴/۰۲	۶۲۲۷۲۲	۲۵/۲۵	۴/۳۰	۵۷۰۰۳۱	تهران
۸۱/۸۶	۲/۵۲	۵۶۳۲۰۸	۸۴/۵۹	۲/۹۲	۵۰۷۹۲۸	مرکزی
۷/۶/۵۳	۶/۱۹	۹۹۰۰۹۹	۷/۸/۹۵	۶/۳۲	۸۱۸۱۰۴	گلان
۷۶/۹۰	۸/۷۸	۱۴۰۴۳۲۳	۸۰/۳۶	۷/۳۸	۹۵۵۰۸۱	مازندران
۸۰/۵۳	۳/۱۰	۴۹۵۲۳۳	۸۱/۹۹	۲/۱۸	۲۱۳۱۷	ارمنستان
۶۸/۵۵	۸/۶۶	۱۳۸۵۳۹۹	۷۱/۰۷	۸/۵۱	۱۱۰۰۱۷۷۹	آذربایجان شرقی
۷۳/۴۷	۵/۰۶	۸۰۹۷۵۸	۷۹/۳۱	۴/۷۶	۶۱۷۱۲۷	آذربایجان غربی
۶۵/۶۸	۲/۲۲	۵۳۱۰۴۴	۷۰/۳۷	۲/۲۸	۴۲۵۱۸۱	کرمانشاه
۴۸/۴۳	۵/۱۸	۸۲۹۲۰۰	۵۱/۸۵	۵/۱۲	۶۶۴۵۸۱	خوزستان
۶۳/۴۱	۶/۳۷	۱۰۰۰۲۵۵۰	۶۷/۵۳	۵/۷۷	۷۳۷۹۱۳	قزوین
۷۵/۸۷	۴/۰۰	۶۳۸۸۵۰	۷۹/۶۰	۴/۷۹	۴۹۰۹۱۰	کرمان
۷۱/۸۷	۱/۲۳	۱۷۴۳۰۹۹	۷۸/۷۵	۱۲/۳۰	۱۵۸۳۶۸۷	خراسان
۴۷/۰۲	۲/۶۴	۷۳۲۲۸۱	۵۵/۷۹	۵/۲۶	۶۸۱۲۵۶	اصفهان
۸۵/۶۴	۷/۶۹	۴۳۰۴۹۵	۸۹/۱۲	۷/۹۵	۲۸۱۷۷۸	سیستان و بلوچستان
۸۳/۳۱	۳/۳۴	۵۱۷۳۰۲	۸۷/۲۶	۲/۳۰	۴۲۷۷۷۴	کرستان
۷۳/۰۶	۴/۲۳	۶۵۴۰۵۴	۷۵/۵۰	۴/۳۶	۵۵۱۳۱۶	همدان
۷۰/۹۵	۷/۳۳	۲۱۲۸۰۷	۷۷/۰۹	۹/۳	۱۷۹۶۴۷	چهارمحال و بختیاری
۷۸/۴۳	۴/۷۴	۶۰۱۷۳۰	۸۰/۵۸	۲/۵۲	۴۵۵۳۹۴	لرستان
۹۰/۹۵	۱/۷	۲۰۲۹۱۱	۹۱/۹۸	۰/۷۲	۹۵۷۳۰	الام
۹۱/۹۴	۱/۱۰	۱۷۵۱۸۳	۱۰۰/۰۰	۰/۹۳	۱۱۹۹۵۰	کهگیلویه و بویراحمد
۷۸/۴۶	۱/۳۴	۱۹۹۰۹۴	۸۴/۷۷	۱/۳۳	۱۵۹۱۳۱۸	بوشهر
۸۳/۴۳	۲/۸۸	۴۷۶۶۰۷	۸۴/۸۴	۳/۱۵	۴۰۷۵۷۶	زنجان
۶۳/۴۶	۱/۰۰	۱۶۰۵۴۳	۶۹/۵۰	۱/۸۳	۱۳۶۰۶۱	سمنان
۵۸/۰۷	۱/۰۳	۱۶۳۲۷۲	۶۹/۸۳	۱/۴۹	۱۶۶۶۸۸	یزد
۸۳/۸۵	۱/۸۶	۲۹۶۸۱۰	۸۸/۸۲	۱/۶۵	۲۱۳۴۳۱	هرمزگان
۲۳/۳۴	۰/۳۲	۶۷۱۶۰	۴۰/۰۶	۰/۵۰	۶۴۴۸۲	قم

ادامه جدول ۱۰. جمعیت نقاط روستایی و درصد روستائینشی به تفکیک استان طی سالهای ۷۰-۱۳۳۵*

۱۳۷۰			۱۳۶۵			۱۳۵۵			استان
درصد روستائینشی (درصد)	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	درصد روستائینشی (درصد)	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	درصد روستائینشی (درصد)	توزیع نسبی (درصد)	جمعیت	
۲۳-۹۸	۱۰۰/۰۰	۲۳۰۰۰۰۶۵	۲۵/۷۱	۱۰۰/۰۰	۲۲۰۰۰۴۴	۵۳-۹۷	۱۰۰/۰۰	۱۷۵۵۰۰۶۴	کل کشور
۱۵/۹۶	۶/۶۳	۱۵۹۱۸۱۴	۱۶/۳۹	۶/۳۴	۱۳۳۵۹۹	۱۲/۵۲	۲/۰۲	۷۹۹۲۷	تهران
۵/۰۰	۲/۲۶	۵۹۱۳۳۴	۵۶/۰۰	۲/۶۸	۶۰۵۹۸۲	۷۲/۹۰	۲/۲۲	۵۷۶۶۴۴	مرکزی
۵۹/۹۲	۵/۵۰	۱۳۰۰۶۹۱	۶۲/۳۲	۵/۷۴	۱۲۹۶۸۶۴	۷۰/۸۵	۶/۲۸	۱۱۲۱۲۵۵	گیلان
۵۹/۳۴	۹/۳۹	۲۲۵۶۸۲۲	۶۱/۵۴	۹/۳۱	۲۱۰۰۴۱۴	۶۸/۳۶	۸/۹۸	۱۶۰۳۷۸۰	مازندران
۵۷/۳۴	۲/۷۳	۶۵۳۳۳۴	۶۰/۱۸	۲/۷۶	۶۲۳۵۸۳	۷۳/۰۲	۴/۳۰	۵۸۶۳۴	ارمنستان
۴۴/۸۸	۶/۱۴	۱۳۷۱۲۸۳	۴۸/۴۷	۶/۶۰	۱۴۹۱۶۹۳	۵۹/۱۳	۷/۹۵	۱۳۱۸۷۵۹	آذربایجان شرقی
۵۲/۵۸	۵/۰۰	۱۲۰۰۹۱۳	۵۳/۲۰	۲/۷۳	۱۰۰۶۸۶۷۸	۶۸/۲۶	۵/۳۸	۹۶۰۰۹۰	کردستان
۴۰/۶۳	۲/۷۵	۶۵۹۱۵۳	۳۲/۸۳	۲/۸۴	۶۴۱۱۹۹	۵۷/۱۳	۲/۳۰	۵۷۷۸۲۹	ارمنستان غربی
۳۹/۲۲	۵/۱۹	۱۲۲۵۶۱۲	۳۴/۶۲	۵/۲۹	۱۱۹۶۶۲۲	۴۲/۱۸	۵/۲۱	۹۳۰۱۶۴	خوزستان
۴۶/۷۹	۶/۹۱	۱۶۵۶۹۸۱	۴۹/۱۳	۶/۹۴	۱۵۶۹۱۸۳	۵۷/۱۲	۶/۵۱	۱۱۶۳۸۱۴	قزوین
۵۴/۳۴	۴/۳۴	۱۰۱۲۰۱۳	۵۶/۹۵	۴/۰۹	۹۴۳۰۰۳	۶۷/۴۰	۴/۰۶	۷۵۵۳۲۲	کرمان
۴۸/۹۹	۱۲/۲۷	۲۹۳۵۶۴۴	۵۱/۷۴	۱۲/۰۹	۳۳۱۶۰۰۶	۶۸/۸۶	۱۱/۳۱	۲۰۱۸۸۱۵	خراسان
۳۳/۳۸	۵/۱۴	۱۲۳۷۸۲۱	۳۵/۹	۵/۲۳	۱۱۸۲۸۵۵	۳۷/۰۶	۴/۵۲	۸۰۶۶۱۸	اصفهان
۵۶/۷۳	۲/۳۴	۸۲۵۸۱۹	۵۹/۲۶	۳/۱۴	۷۰۹۳۵۰	۷۵/۳۸	۲/۸۱	۵۰۱۳۳۸	سیستان و بلوچستان
۵۲/۵۵	۲/۷۰	۶۶۸۱۲۱	۶۰/۳۰	۲/۸۸	۶۵۰۲۰۲	۷۵/۶۷	۲/۳۲	۵۹۲۰۶۵	کردستان
۵۷/۸۱	۴/۹۸	۱۵۳۵۶۷	۶۳/۵۱	۳/۱۷	۹۴۳۵۱۰	۷۰/۸۱	۴/۳۷	۷۶۳۸۳۸	همدان
۶۲/۹۴	۱/۹۶	۴۷۰۳۳۱	۶۷/۶۴	۱/۷۸	۴۰۱۷۰۸	۶۳/۳۴	۱/۳۲	۳۵۴۰۸۵	چهارمحال و بختیاری
۴۹/۳۳	۲/۰۹	۷۳۰۸۳۸	۵۳/۳۵	۳/۳۲	۷۳۷۹۹۱	۶۷/۸۳	۳/۳۸	۶۲۱۱۶۶	کرمان
۵۲/۰۹	۰/۹۶	۲۲۹۵۷۵	۵۹/۰۰	۱/۰۰	۲۲۵۳۳	۸۰/۲۵	۱/۱۱	۱۹۷۳۲۹	ایلام
۶۹/۵۷	۱/۳۴	۳۴۵۵۹۴	۷۲/۹۷	۱/۳۳	۳۰۰۵۲۰	۸۷/۳۷	۱/۲۰	۲۱۲۵۰۳	کهگیلویه و بویراحمد
۴۸/۷۱	۱/۳۱	۳۳۸۱۶۸	۵۰/۰۰	۱/۳۵	۳۰۶۱۰۸	۶۵/۷۵	۱/۲۸	۲۷۸۷۱۹	بوشهر
۵۸/۳۹	۲/۴۸	۵۴۶۸۱۹	۶۱/۷۳	۲/۵۴	۵۳۳۳۵۸	۷۷/۳۹	۴/۰۱	۵۴۶۳۳۱	زنجان
۳۸/۳۸	۰/۷۳	۱۷۵۸۰۴	۴۱/۲۵	۰/۷۶	۱۷۳۲۰۳	۵۸/۰۵	۰/۹۶	۱۷۸۵۹۵	سمنان
۳۱/۹۵	۰/۹۲	۴۳۰۸۳۳	۳۴/۴۵	۰/۸۵	۱۹۲۰۳۹	۴۱/۳۱	۰/۸۶	۱۵۳۶۵۰	یزد
۵۸/۷۰	۲/۲۶	۵۴۲۶۱۳	۵۸/۵۶	۲/۰۱	۳۵۳۰۰۷	۷۳/۳	۱/۹۰	۳۳۸۱۷۸	هرمزگان
۱۰/۰۲	۰/۳۲	۷۵۸۹۴	۱۱/۹۷	۰/۳۳	۷۳۸۲۴	۱۹/۲۴	۰/۳۴	۶۰۰۴۸	قم

* جمعیت غیر ساکن به جمعیت روستایی اضافه شده است.